

Anna Pikulska-Robaszkiewicz

"La cremazione nel diritto canonico e civile", Z. Suchecki, Città del Vaticano 1995 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 40/3-4, 301-303

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

rych pierwsza jest datowana na lata 1481-1487, a ostatnia nosi datę roku 1699. To zestawienie uzupełnione Tabelą nr 1 na str. 65 pozwala na szybkie zorientowanie się co do ilości spraw i ich charakteru w poszczególnych wiekach oraz diecezji, które były zaangażowane w prowadzenie sporów *coram sacra Romana Rota*. Wyjaśniona struktura ich opracowania pozwala na łatwe, dla wtajemniczonych w poruszaniu się po Archiwum i Bibliotece Watykańskiej, odnajdywanie poszczególnych spraw i na dalszą ich analizę pod wieloma innymi aspektami.

Opracowanie K. B u k o w s k i e j - G o r g o n i z jednej strony zbierając i porządkując materiał dotyczący spraw polskich rozpatrywanych przez Rotę zamyka okres XV-XVII wieku historii Polski, a z drugiej strony jest wyzwaniem do dalszych poszukiwań. Jedne z nich powinny pójść drogą uzupełnienia brakującego materiału w oparciu o dokumenty znajdujące się w innych bibliotekach i archiwach Europy celem zebrania jak największej ilości spraw polskich rozpatrywanych w Rocie Rzymskiej. Inne poszukiwania mogą być dokonywane w oparciu o polskie archiwa, których zachowane dokumenty mogą zweryfikować dane przedstawione w opracowaniu, o czym wspomina sama Autorka (por. s. 61). Pozostaje otwartą drogą poszukiwań dotycząca tych samych zagadnień, a które nie zostały ujęte w przedziale czasowym XV-XVII w, oraz będących przedmiotem rozstrzygnięć kongregacji Kurii Rzymskiej, których kompetencja niejednokrotnie pokrywała się z kompetencjami Roty. Miejmy nadzieję, że tom oznaczony numerem 1 serii historyczno-prawnej Papieskiego Instytutu Studiów Kościelnych nie pozostanie ostatnim, a kolejne opracowania przyczynią się do pogłębienia wiedzy posiadanej czy też zachęcania do podejmowania nowych kroków w dziedzinie poszukiwań historyczno-prawnych.

O. Tomasz Galkowski, C.P.

Z. Suhecki, *La cremazione nel Diritto Canonico e Civile*, Libreria Editrice Vaticana, Citta del Vaticano 1995, ss. 300

Zbigniew Suhecki jest profesorem prawa karnego Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego, pełni także funkcje pozauniwersyteckie, jest między innymi postulatorem w procesach beatyfikacyjnych i kanonizacyjnych. Jego naukowe zainteresowania od kilku lat oscylują wokół zagadnienia kremacji; jest autorem kilku prac na ten temat, z których jedna ukazała się w języku polskim (*Zagadnienie kremacji w rozwoju historycznym*, Prawo Kanoniczne 36(1993), ss. 145-149).

La cremazione nel Diritto Canonico e Civile jest obszerną analizą zagadnienia kremacji, którą autor traktuje zarówno jako zjawisko socjologiczne, jak i instytucję prawną. W oparciu o bogatą literaturę i obszerną bazę

źródłową autor w szerokim przekroju czasowym i geograficznym daje przegląd różnych form pochówku połączonego z kremacją. Praca obejmuje cztery rozdziały: pierwszy z nich prezentuje obecność kremacji w społeczeństwach antycznych, drugi współczesne regulacje europejskie (w tym polską) i pozaeuropejskie, trzeci – historyczny przegląd rozwiązań przyjmowanych w Kościele, w czwartym wreszcie autor szczegółowo przedstawia aktualny stosunek Kościoła do problemu. Praca zawiera ponadto wybór tekstów źródłowych, bibliografię i indeksy.

W części historycznej pracy (ss.13–58) autor analizuje obecność kremacji w różnych systemach religijnych i prawnych. W oparciu o dane archeologiczne wykazuje obecność tej instytucji między innymi w życiu społecznym Sumerów i Akkadów, w Indii epoki przedbuddyjskiej, w Australii, w państwie Inków, jak również w Europie środkowej, w tym na ziemiach współczesnej Polski. Uporządkowana prezentacja najstarszych zachowanych śladów zastosowania tej ceremonii daje bardzo ciekawy obraz świadczący o jej obecności we wszystkich częściach świata i prawie wszystkich kulturach.

Sporo miejsca poświęcono kremacji w Starym Testamencie, który spalenie zwłok traktuje generalnie jako rodzaj kary za szczególnie odrażające czyny, kary, która wykorzystuje siłę oczyszczającą ognia. Oddzielnie autor potraktował problem kremacji Saula i jego synów dokonanej przez mieszkańców Jabesz w Gileadzie. Analizując teksty opisujące to zdarzenie, dochodzi on do wniosku, że jest to jedyny opisany w Biblii przypadek zastosowania aktu spalenia zwłok jako wyrazu wdzięczności w stosunku do zmarłego. Jego zdaniem mieszkańcy Jabesz, znajdując się pod wpływem kultury Sumerów i Akkadów, praktykowali kremację jako część obrządku pogrzebowego dostępnego w tej formie jedynie uprzywilejowanym, to jest kapłanom i wąskiej grupie nobilitów.

Zwięzłe uwagi dotyczące kremacji w świecie greckim poprzedzają obszerną prezentację kolejnych regulacji przyjmowanych w prawie rzymskim. Autor zaczyna naturalnie od analizy rozporządzeń ustawy XII Tablic, podkreślając, że dopuszczała ona oba rytuały: zarówno grzebanie, jak i palenie zwłok, przy czym ta druga metoda pojawiła się i rozpowszechniła później. O szerokim zastosowaniu kremacji zdecydowały względy praktyczne, zrozumiałe w warunkach wojny (konieczność szybkiego usunięcia poległych z pola bitwy, łatwość transportu prochów do ojczyzny). Przegląd dalszych źródeł, nie tylko prawnych, prowadzi autora do wniosku, że w epoce cesarstwa kremacja jako sposób pochówku dominowała już na terytorium rzymskim. Sporo miejsca poświęca także sytuacji prawnej grobu traktowanego jako *res religiosa* i przez to wyłączonego z obrotu, jak również personalnej *actio funeraria* służącej do dochodzenia od osoby, na której ciążył obowiązek pochowania zmarłego, roszczeń z tytułu pokrycia kosztów pochówku sprawionego przez osobę do tego niezobowiązującą.

W rozdziale drugim (ss.59–116) autor przedstawił obszernie obecnie obowiązujące w świecie regulacje dotyczące kremacji. Interesująca w tej części pracy jest prezentacja argumentów stosowanych w retoryce zwolenników i przeciwników tego sposobu pochówku, szczególnie motywy, na jakich opierają swoją działalność liczne od czasów Rewolucji Francuskiej narodowe i międzynarodowe towarzystwa na rzecz kremacji. Z dokonanego przez autora przeglądu ustawodawstw światowych wynika, że kremacja – mimo różnych zastrzeżeń – została zalegalizowana w prawie wszystkich systemach prawnych świata. Jedyne poważny wyjątek stanowi prawo islamu.

Rozdział trzeci (ss.117–157) pokazuje ewolucję doktryny Kościoła w kwestii będącej przedmiotem badań. Z prezentacji tej wynika, że od pierwszych wieków doktryna ta była z gruntu przeciwna kremacji. Sprzeciw ten początkowo był reakcją nowej wiary na panujące powszechnie w świecie rzymskim obyczaje pogrzebowe, w świecie średniowiecznym zaś ugruntował się do tego stopnia, że Karol Wielki w Kapitularku z Padeborn wydanym w 785 roku zabronił pod karą śmierci stosowania kremacji jako obyczaju pogańskiego. Praktyka palenia zwłok odżyła w okresie krucjat, ale ponownie została zakazana, tym razem przez papieża Bonifacego VIII (*Detestandae feritatis abusu z 1300 roku*). Ta ugruntowana tradycja znalazła pełne potwierdzenie w postanowieniach Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 roku i późniejszych aktach, w szczególności instrukcji *De Crematione Cadaverum* z 1926 roku.

Współczesna regulacja (rozdział czwarty, ss.159–205) opiera się na postanowieniach Soboru Watykańskiego II. Liberalizacja stanowiska Kościoła polegająca początkowo na tolerowaniu kremacji, zmanifestowała się ostatecznie jej dopuszczeniem w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku (k.1176 3), potwierdzonym w Katechizmie Kościoła Katolickiego (n.2301). Oba te akty zalecają utrzymanie dotychczasowej praktyki grzebania ciał zmarłych, nie zakazują jednak kremacji, o ile decyzja o jej dokonaniu nie została powzięta z pobudek sprzecznych z doktryną chrześcijańską.

Zbigniew S u c h e c k i nie jest historykiem prawa. Widać to wyraźnie w rozdziale pierwszym dotyczącym dziejów regulacji w prawach świeckich. Autorowi można tu czasem postawić zarzut nadmiernej powierzchowności w prezentacji interesującej go problematyki i zbytnej pochopności w wyciąganiu wniosków. Książka Zbigniewa S u c h e c k i e g o daje jednak kompleksowy i uporządkowany przegląd zagadnień dotyczących kremacji, a więc mimo wrażenia, że niektóre wnioski, jakie formułuje autor, mogłyby być precyzyjniej wyrażone, praca z pewnością zasługuje na życzliwe zainteresowanie i bez wątpienia może stanowić ważny głos w toczącej się obecnie w Polsce dyskusji na temat kremacji.

Anna Pikulska Robaszkiewicz